

La Masia de can Torrella

Estudi històric

Lourdes Torrella i Gaju

L'origen o naixement d'un masia és gairebé sempre perdut en el temps.

Arreu de les nostres contrades, apareixen al llindar de la història petits o gran habitatges rodejats de terres de cultiu, de frondoses bosquíries o be-sats en alguna badia per la blavor mediterrània, on els seus moradors tindrien els mitjans més eficaços de subsistència. Molts d'aquests habitatges o masies haurien estat, segurament, el punt d'arrancada d'algun llogaret, més tard potser d'alguna població, o qui sap si bressolarien una gran ciutat.

El seu començament no pren personalitat fins que la lletra impresa damunt de pergami o en el primitiu paper usat en les notaries o en les parròquies, dona constància de quines persones componen les famílies que les habiten, sense sorprendre'ns que les primeres serien la noblesa feudalista sorgida després de la retirada musulmana. Aquests assentaments feudals, apareixien gairebé tots ubicats, per precaució i defensa, en un castell o en un conjunt fortificat des d'on exercir la tutela al vassallatge de la comarca.

La masia o habitatge que avui transcriuen aquestes pàgines, seria una més en l'origen, de les altres que encara resten al nostre terme municipal.

LA MASIA DE CAN TORRELLA

El seu assentament era (és) a tocar al que fou el cor del primer nucli conegut: la parròquia de St. Esteve, actualment Castellar Vell, a la dreta del riu Ripoll. Compartia el veïnatge amb altres masies com són Avellaneda, Font, Cellent o Sallent, Coma (avui desapareguda) i, no cal dir, amb el Castell, cap i casal administratiu de tota la contrada. Els termes parroquial i municipal per aquella vessant, eren a tocar amb S. Vicenç de Jonqueres, St. Julià d'Altura i Matadepera, més enllà Terrassa i Sabadell. Aquesta era la situació geogràfica del mas.

Però conèixer la vida i el desenvolupament de la masia, hem vist que no és cosa fàcil. Intentar construir una història sense tenir a mà cap fet des d'on poder assentar una base fiable, podria conduir-nos a un enclau que ens desviés de la veritat, per més que aquesta ja de per si, és sempre dubtosa. I no és per manca de documentació, que n'hi ha molta, però el seu contingut es basa majoritàriament en transaccions de negoci, compra i venda de terres o productes cultivats i de sembra que si bé algun ofereix pistes valuoses, molts d'altres no ens condueixen a l'objectiu pretès. Per això fins a on sigui al nostre abast, intentarem ordenar cronològicament la identitat dels seus moradors i arribar al nostre temps. En descàrrec nostre direm també, que molts d'aquests documents contenen deficiències en la data que foren expedits i també per la manca d'aclariment del nom complet del signant, puix que en molts d'ells hi consta únicament el nom i primer cognom, agreujant-se el problema quan més d'un membre de la família en ordre de pares a fills, porta el mateix nom de pila, com és el cas de Gabriel Torrella que foren tres.

Després d'una recerca minuciosa del conjunt, n'hem deduït que l'ambient familiar i laboral, va ser sempre totalment camperol i per tant no és d'estranyar que la majoria dels seus components, no sabessin llegir ni escriure. El treball al camp i al bosc, la família i les trobades a l'entorn de la parròquia amb veïns i amics, deurien constituir la vida quotidiana i social d'aquelles èpoques. Els guanys, serien també molt minsos i les estructures polítiques poc favorables a les classes humils, per a poder donar a algun dels seus fills uns estudis ni mitjanament passables que els obrissin nous camins; però no va ser així.

La primera data que es posseeix mencionant el cognom Torrella és del 23 d'abril del 1491, en que Joan Torrella, de Matadepera, es casa amb Joana, filla de Pere Casanoves i de Rafaela, de Sant Esteve de Castellar, citant-se també en el mateix document Antoni i Pau, suposadament germans. És cap a mitjan del segle XVI que ja es configura més la relació familiar.

L'any 1541 és data clau per quant la documentació de la que disposem és més aclaridora per ser ja molta, no tota, redactada en català. Tenim una escriptura que dóna a conèixer el primer Joan Torrella com a amo del mas Torrella del terme de S. Esteve de Castellar. És la venda de dos trossos de terra a Joan Oliver i, com anirem fent en endavant, transcrivim literalment. Diu així:

«Lo acte de venda de dos pessas de Terra la una herma y la altra conrradissa fet per Joan Torrella de la Parròquia de St. Esteve de Castellar Bisbat de Barcelona que la una de las quals es en lo lloch dit Villau i termena a sol ixent ab honor del Castell de Clasquerí part y part ab honor den St. martí, a mitg dia en honor vostre de dit Oliver a sol ponent ab honor del Mas Gili, y a «serts» ab honor de dit Mas Gili; y la altra es endita Parròquia

de Castellar en lo lloc dit a la Serra de «la pica den dols» y termena a solixent ab honor vostre de dit Oliver y a serts ab lo mas de la Calvera las quals se tenen per lo Sr. del castell de Clasquerí a serts sensos la qual venda fou feta per quatre o sinch splets y sino restituian ditas pessa de Terra dins sinch anys proxims fos venda a carta de gracia la qual Venda fou feta per preu de sis lliures Barna. lo qual acte de Venda fou fet en la vila de Caldes de Monbuy a dotze del mes de Abril any de la Nativitat del Sr. de Mil sinch sens quarante y un.

Ab altra acte lo dit Joan Torrella confessà Haver agut rebut dedit Joan Oliver a sas voluntats las ditas 4 lliuras moneda barna. per lo preu de la dita Venda.

El 6 de març de 1558 consta que Torrella ha pagat a D. Bernat de Meca senyor del Castell, el cens de 1557 amb contracte de pagar-lo per Nadal el de 1558, i així cada any per aquestes diades. Més tard canviarien aquesta data per la de Sant Jordi. Consten rebuts dels anys 1560, 61, 62 i 63. Potser dintre d'aquest any 1563 moriria Joan Torrella perquè al 1564 ja consta el nom de Vicenç Torrella, fill seu i la «sua muller Antònia» pagant els cens en la festa de S. Jordi. La paga consistia en moneda o espècie, gra o bestiar.

D'aquest Joan Torrella n'existeix un testament força ben detallat, que orienta sobre quina era la seva família:

Comença així: «En nom de nostre Senyor, y de la Sacratíssima Verge Maria, Mare sua Senyor nostre; Jo Juan Torrella de la Parròquia, y terma de St. Steve de Castellar vuy Marit de na Antònia Torrella de la Parròquia de la Mella (Ametlla?) terma de Montbuy, estan emperò en mon bon enteniment, sana y entegra mamoria, y ferma quella, fas, y orden aquest meu testament, y ultima y darrera voluntat; en la qual alegesc Marmesors en Pere Argelaguet de la Parròquia de S. Julià de altura, terma de terrasa, y Antic Torrella de Mata de peres, als quals prec tan carament com puc, que si a mi convindrà morir de aquesta malaltia, ans que fase ni ordene altre testament, que miren per la mia Anima, als quals lex per dret de marmesoria a quiacun dels sinc sous, moneda de Barna. y mes avant alagesc sepultura, si a mi me convindrà morir de aquesta malaltia, al meu cos fahadora al sementiri de S. Steve de Castellar... Item, mes lex un sou a cada Bací de dita Esglesia, y mes lex sinc Mises a Nostra Senyora de Monserrat, a onor de la sinc plages de Nostra Senyor, y mes a St. Mihel una misa. Item mes a sant Aciscle altra Misa. Item mes vull un trantanari, quem sia selebrat de St. Amador per lo Rector ho vicari, perlo qual vull que sia dat de caritat lo que se custuma de mos Bens, y me lex un sou per una Misa a Santa Barbara. Y mes avant fas areu de tots mos Bens aguts, y per haver haont se vulla que sien amon fill Visens i de na Antonia Muller mia...» i continua que si aquest morís, fos hereu... «mon fill Juan y de na Antonia Muller mia de legitim i carnal Matrimoni, y si aquest morís fas ereva de tots mos Bens a na Antiga filla mia, vui Muller del Mihel Villar, Pages en la Villa de Caldes de Montbuy...»

En quart terme elegeix a Gabriel Torrella fill d'en Bartomeu, germà séu, i de Fransina de Rocafort; seguiria després Antic Prat nebot, fill de Vicenç Prat de Rocafort i de Isabel Proseyda; faltant tots, seria hereu Benet nebot séu, sabater, ciutadà de Barcelona, fill d'en Miquel Fuster i na Angelina i, a no poder ser, se mudaran de grau en grau etc.» Signen el document, Mn. Jaume Camporat, Pv. Vicari i Notari parroquial, i també els testimonis Bartomeu Fabré i Joan Tintoré, pagesos, el dia 22 de Gener de Mil cinc cents seixanta

dos. Aquest Mn Camporat (citat a His. de Castellar, pag. 176), en deuria treure una còpia el 1565.

Efectivament, Vicenç Torrella, *pissa* (sembla que aquesta frase era un motiu) succeí al seu pare en tots els afers de la masia. En 1569 trobem anotat que paga els Delmes als obrers de la parròquia de S. Esteve del present any i endarrerits, càrrec administratiu que requeria aleshores als amos dels masos de Cosidor, Casamada, Puigvert i Ametller.

Vicenç Torrella es casà amb Joana i fills seus Mateu, Miquel i Violant.

Poc més se'n sap d'aquest Torrella. Tan sols un document de caligrafia molt confosa diu que morí el dimarts 7 de novembre de 1595.

Mateu, el fill gran succeeix al seu pare. No es troba però, cap nova orientació en el ritme de la masia. Mateu com bon feligrès, «abona a la Parròquia de S. Esteve la quantitat anyal assignada» constant rebut d'Antic Casamada el 8 d'agost de 1559; així els anys següents de 1600-1603 aquests amb rebut de Jaume Oliver. El de 1604 i de 1608 són signats per Mn. Joan Rimbau Vicari (Hist. de Castellar pag. 178). Amb data de 4 de setembre de 1612, trobem una nota rebut del procurador de Pere Farell de S. Feliu de Codines, demanant-li 4 lliures i 15 sous per despeses, no diu de què, i que pagà el seu germà Miquel.

Uns anys més tard Mateu Torrella (no hem trobat el cognom matern), redacta el testament un 4 de novembre de 1620 o 21, hi ha certa confusió. Són dignes de transcriure els passatges més importants, els únics pels quals podem seguir la línia familiar.

«En nom de nostre Senyor Jesucrist i de la gloriosa Verge Maria mare seva i de tots els Sants i Santes del paradís, sia Amen. Com ningú en... puga la mort natural quitar, penso jo Mateu Torrella pissa, pagès fill legití i natural de Vicens Torrella pissa i de Joanna muller seva tots depanyents i naturals de la parròquia de S. Esteve de Castellar bisbat de Barcelona, detingut de malaltia corporal de la qual tem morir. Estant emperò amb bon seny, firmo lo que la bona i íntegra memòria, lo qual volent disposar de mos béns faig i ordeno mon últim testament, i última voluntat mia, en i amb lo qual elegesc marmesors de la mia ànima i d'aquest meu últim testament, executors als venerables Catharina muller mia i Miquel Torrella germà meu als quals quan encaridament puc pregar vulguin complir lo que trobaran per mi devall escrit als quals autoritzo de fer-lo de altre modo i conferesc plens poders i bastanta potestat tanta quan de dret las marmesors testamentaris se pot donar. Primerament encoman l'ànima al Altíssim Déu Sr. i creador meu que l'han faci salva al paradís.»

Segueix aquí amb tot detall com ha d'ésser el seu enterrament, les seves exèquies i les pregàries per a més endavant. Aleshores entra a nomenar als seus hereus i diu:

«Vull i mano que sia hereu universal i de mos béns d'avui i esdevenidors, Antoni-Joan fill meu i de Eulària muller mia difunta, i morint dit Antoni-Joan sense fills ni filles en edat de fer testament, vull i man sia hereu Jacinto-Toni també fill meu i de Caterina avui muller mia, i si dit Jacinto-Toni faltara sense fills ni filles que sian en edat de fer testament, vull hereva Isabel filla mia i de Caterina muller mia, i faltan esta amb les sobre dites formes, de grau en grau vull sien hereus los demás fills meus i de Caterina muller mia. A Caterina vull que sia usufructuària tenint mon nom en casa mia...»

Continua distribuint els seus béns en moneda a tots els fills, però no diu més noms ni quants en té tret dels tres primers.

El document no és firmat, pensem que s'ha extraviat algún full on hi hauria constància de la validesa del document.

Mateu Torrella moriria cap al 1622. Un certificat de la parròquia aprova i detalla les exèquies que se li oferiren, complint els marmesors (que com hem llegit eren la muller Caterina Busqueta —cognom citat en altre lloc—, i el seu germà Miquel), la seva darrera voluntat.

Quant a l'heretatge, sembla (sempre s'ha d'anar amb suposicions) que l'hereu Antoni-Joan hi hauria renunciat; de l'agost del mateix any tenim un rebut d'un pagès de Gallifa en què diu que Jacint-Toni havia abonat 10 lliures i 16 sous a càrrec de compres fetes per ell.

No hem trobat el per què ni les causes de l'actitud del fill gran Antoni-Joan, si bé un document redactat en llatí el dia 1 d'agost de l'any 1633, deixa constància que «Antoni-Joan resident a Martorell, sotscriu haver rebut de Jacint Torrella els drets corresponents de la casa Torrella amb moneda...», el qual document signa per ell el pvre. Joan Vidal vicari de Castellar. (Joan Vidal pv. Història de Castellar, pag. 179).

Tot el que resta de segle, la masia va ser portada i sostinguda per Jacint Torrella i Busqueta. És potser l'època en que s'hi entreveu una vida més pujant. Potser de temperament més actiu o de formació més acurada aquest Torrella desenvolupà una intensa activitat, com ho palesen les compres i vendes de terres i bestiar etc. propi tot del seu estament laboral, però més tard se li afegiren afers com a Batlle de Castellar càrrec al qual anava inclosa una certa tasca de procurador dels Meca, senyors del Castell tenint-lo en constant servei, ja que pròpiament eren els primers terratinents del terme i, com a tals n'exercien l'administració.

La seva esposa consta que es deia Elisabet, però no en sabem res més.

Cap a mitjan segle XVII es troba una nota-compte on s'exposen les despeses de l'enterrament d'Elisabet al cap d'un any. diu, de la seva defunció, però no hi ha data. Tampoc sabem si Elisabet va deixar fills, almenys no consta enlloc la seva existència. Jacint però, es deuria tornar a casar molt aviat i seria amb Margarida Banús. Fills d'aquest segon matrimoni són Maria i Josep sense que es sàpiga la data de naixement de cap d'ells. És per uns documents d'uns anys més tard extrets dels originals per afers familiars, que ens confirmen l'existència d'aquests fills.

1er. — *«Als 30 de mars de 1696 en poder del Rvnd. D. Francesc Celabert rector de S. Esteve de Castellar bisbat de Barcelona, foren firmats los Capitols del matrimoni entre Isidro Barcons P. de una, i Maria Torrella i i Banús natural de dita Parr. filla del qo. Jacinto Torrella i Margarida conjugues, ab los quals Capitols Josep Torrella pagès de la mateixa Parr. i germà de dita Maria Torrella i Banús, per tots los Drets, tant paternals com maternals que en dita Casa i heretat li pugan pertanyer, promet pagar ab diferents pars. 170 lliures.»*

Signat: Andreu Riera pvre. rector.

(Hist. de Castellar, pag. 181 i 182).

2on. — Maria Torrella deuria enviudar de I. Barcons i es casaria de nou amb Joan Cellent perquè: «*Maria Torrella Vda. de Joan Cellent, filla de Jacint Torrella i Maria Banús i Josep germà seu difunts...*» reclama quelcom a Gabriel Torrella (segurament ja el nebot) dels capítols matrimonials amb el seu difunt marit J. Cellent.

El document, molt extens, és escrit en llatí i va signat per notari a 4 de desbre. de 1738.

3er. — Altre document d'assumpes interns del Mas, cita Jacint Torrella i Margarida Banús ja difunts, però sense la data de cadascun. Es signat per Lluís Borrell i Banús, pvre. rector de S. Esteve de Castellar, el 1715.

(Antoni Vergès i Mirassó, Història de Castellar, pag. 181)

En la biografia d'aquest Jacint Torrella hi ha quelcom que ho veiem confós. Es de suposar que en l'època del testament de Mateu el seu pare en 1620, Jacint ja seria major d'edat i en canvi el trobem encara al 1689 administrant la masia, amb tractes amb els Srs. del Castell, i el que és més, encara Batlle del municipi com ho confirmen algunes notes. Ara bé; anant a la recerca d'aquest punt que ens té intrigats, ens han vingut a les mans uns petits detalls en forma de rebuts que potser ens haurien passat desapercebuts però que ens permeten si més no obrir-nos al dubte. El primer és un rebut d'haver satisfet un deute a una senyora, per nosaltres desconeguda que diu així:

«*Dich ques veritat que Jo dona Joanna Ferran que tinch rebut devos Jasinto Torrella major deu lliuras y son a bon compte quel quem devent del mastoll que lie venut y parser la veritat fasfer la present rebuda vui als 2 de abril de 1660.*»

L'altra:

«*Jo lo Dr. Jaume Ferrer pvre. procurador del Rvnt. Hieronim Vilar pvre., en dit nom dich haver rebut, Hiacinto Torrella, menor pagès del lloch de Castellar, sinch lliuras y deu sous, las quals paga abon compte de mayor quantitat y aixi ho firma vui al primer de Desbre. 1665.*»

Signa: Dr. Jaume Ferrer pvre.

I finalment:

«*Jacint Torrella, estudiant, natural de Castellar, morí a la ciutat de Melfi, a Itàlia. Hauria, sens dubte, pres part en les armes poc abans.*»

(Història de Castellar, Dr. Vergés, pag. 239, sense data exacta però col·locada entre els anys 1678 i 1714).

Serà difícil d'esbrinar mai d'on li vindria aquesta darrera nota al Dr. Vergés, però és cert que nosaltres llegint-la ens preguntem, seria aquest Jacint el *menor* que cita una de les altres notes, pensant en un fill o parent del *major*? Ens conformem amb la pregunta.

No sabem quan morí el Jacint Torrella que coneixem, però al 1693 el seu fill Josep ja ha heretat del seu pare el mestratge de la masia i també la Batllia del poble, amb tots els càrrecs que això comporta sota el control d'un poder feudal. Es deuria casar i la seva muller portaria el cognom de Homs, perquè d'aquest matrimoni n'havia nascut cap al 1680, segons deduccions posteriors, el primer Gabriel Torrella i Homs. No és coneix el naixement de cap més fill, ni tampoc la data de la mort de Josep Torrella i Banús.

Entrem al segle XVIII. Gabriel Torrella i Homs amb vint anys d'edat, deuria treballar a la casa i també li tocava integrar-se als temps convulsionsats pel malestar que vivia Catalunya, colpejada per enemics ambiciosos i, al 1714 per l'aixafada sota les tropes de Felip V. Hi ha papers que indiquen l'estat de malestar i inseguretat a què estan subjectes per un poder militar invassor, fent-los pagar impostos de guerra, acollint i mantenint tropa de pas i sempre en pla de submissió als qui els envaien.

No hem d'entrar ara a fer història de la Catalunya governada pel Decret de Nova Planta. La influència de les lleis imposades, com és natural arribà a pobles i llogarets de tot el país. Els nous dirigents volent-se assegurar de qui tenien sota el seu domini, feren confeccionar un Cadastre o Inventari amb data de 1716, de persones, famílies i terres del nostre terme municipal. Suposem que cap lloc del principat en quedaria exclòs. Ara, prop de tres segles després, aquest llibre ofegat entre paperassa a l'arxiu municipal, resulta un element valuós per a conèixer qui és qui, d'un temps que les estadístiques no abundaven pas massa. Pel que a nosaltres interessa, n'hem extret els següents punts:

COMPOSICIÓ DE CASES EN LA SEVA ESTRUCTURA

- *Una casa situada en lo dit Terme (S. Esteve de Castellar), propia de Gabriel Torrella, consisteix sa capacitat baix lo primer sostre en quatre aposentos, i en lo segon sostre en sinch aposentos estimada sa propietat en lo estat ques troba Cent lliuras, habitada per son Amo, dista de la Iglesia dos centes passas, confronta a Llevant, Tramontana, Mitgdia y Ponent ab terras de la mateixa Casa.*

COMPOSICIÓ DE CASES PER FAMILIES

- *«Otra familia que se compone de siete Personas, cabeza de Casa Gabriel Torrella y su muger, dos hijos y una hija que no llegan a diez años. Una viuda Madre del Dueño, y una doncella que pasa de doce años».*

Aquests dos punts s'identifiquen força ajustadament al que nosaltres trobem detallat en notes aïllades, de les quals ens hem de fiar.

El 1718 per mandat del Governador General del lloc de Barcelona, Torrella fou nomenat Regidor, (deuria ser un organisme de guerra) junt amb altres tres castellarencs més, en Pere Casamada, en Martí Torrents i en Vicenç Puigvert, tots pagesos, que junt amb el Batlle de torn, havien de complir sense rèplica, el que ordenava la superioritat.

Consta en un rebut signat per Josep Ribatallada el dia 22 de gener de 1721 que Gabriel Torrella ha pagat uns diners per la carn consumida en diferents vegades de passar per aquí soldats i oficials, i també per l'acomodament i manteniment d'animals de la tropa, els anys 1718 i 1719.

Encara dins aquest estat que respira malestar, hi ha la present ordre:

«D. Salvador de Prats y Matas secretario del Rey Ntro. Sr. y su... (illegible) Principal de Camara y Gobierno en la Rl. Audiencia del Principado de Cataluña que reside en la ciudad de Barcelona.

Certifico como habiendo D. Fernando Antonio de Clasquerí Sr. Jurisdiccional del y termino de Castellar Corregimiento de Mataró a nombrado a Gabriel Torrella por Bayle... despues de haver exhibido su titulo i prestado el Juramento acostumbrado. Y para efectos que convenga doy la presente firma en Barcelona a 22 de (il.) de Mil setecientos veite dos.

Signa: Salvador de Prats.

Amb tot, la vida de la masia continuava, com també la família. Gabriel Torrella es casà amb Teresa Dalmau i tingueren el primer fill Josep, de qui no en sabem la data de naixement. En canvi posseïm una partida de naixement o millor dit una fe de baptisme del quiensem seria el segon fill. El copiem.

«Vui als vuit de octubre de Mil set cens y divuit. En las fons baptismals de pnt. parr. de S. Esteve de Castellar Bisbat de Barcelona fonch batejat Emanuel-Gabriel pere Martir fill legitim y natural de Gabriel Torrella pagès de pnt. par. y de Teresa Torrella y Dalmau Muller sua, foren padrins pere Martir Atxer pagès de St. Julià de Altura Bisbat de Barña. y Teresa Dalmau, Muller de Antoni Dalmau de Parr. de St. Llorens Savall de dit Bisbat. Fou administrador del sagrament Domènec Borgunyó y Sobrevals, rector; y Ministre de llicència lo Rev. Feliu Llobet de Sabadell.

«Ego qui supra rogatus et requisty Sub die vigèssima february anno nat. D. Mil Septinmo quadragesimo primo».

Signatura grafiada. 1741.

A part direm que, a 1716 hem trobat un Lluís Torrella que per la data i detalls, podria ser germà de Gabriel Torrella, però no tenim cap prova més que ho confirmi. Total, una hipòtesi.

Altres fills nasqueren del matrimoni Torrella-Dalmau que els anem descobrint a través d'alguna carta o d'alguna compra-venda de terrenys etc.; a les noies és pels dots. D'aquests fills que coneixem en sabem els noms, el que ja no ens atrevim a constatar és la cronologia de tots ells, perquè sempre són capdevaners els nois, i és així com els tenim classificats: Josep, Gabriel, Joan, i Jaume; les filles, Maria casada amb Josep Payàs?, Francisca, casada amb Josep Amill, aquests de Castellar; Margarida, muller de A. Franquesa de Palausolitar; Marianna, muller de Miquel Vinyas, i finalment Pere Bigas que diu haver rebut diners i tot el que és firmat als Capítols Matrimonials promesos a Rosa Torrella muller sua: Una darrera filla?

En créixer els fills és molt natural que la masia no donés treball per a tots i sembla que els fills s'escamparen. El gran, Josep, es quedà de moment a la casa, Gabriel s'establí a Barcelona amb l'ofici de sastre i els altres serien bracers.

Josep, però, de naturalesa malaltissa, no podia treballar la terra, a més sembla que era de temperament un xic apocat. Aquests precedents units al seu esperit fonament religiós, el decidiren el 1745 a entrar a la Congregació de la Missió a Barcelona com a germà. Passats uns anys, la malaltia s'agreujà i el 1758 retornà a la llar després d'un dolorós procés tant per ell com per la Congregació.

El 1765, ja molt gran, Gabriel Torrella fa el següent testament:

«Sia a tots notori com jo Gabriel Torrella i Homs, pagès de la Parr. de S. Esteve de Castellar Bisbat de Barcelona. Perlo molt amor paternal que aporto vers lo Gabriel Torrella y Dalmau fill meu; no induit de frau ni engany ans bé ab animo unicament de donar y transferir lo domini de las Casas paravall escrites a favor del dit Gabriel Torrella y Dalmau mon fill atès que em trobo en tan crescuda edat com de vuitanta cinh anys i per ser mon fill primogenit incapas per regir y governar mos bens per patir del mal de Sant Pau, de bon grat y espontanea voluntat Atorgo y consenso y per titol de donació universal concedesc al dit Gabriel Torrella y Dalmau sastre ciutadà de Barña. fill meu com a ben mereixent la mia heretat y bens de la Casa y Mas Torrella ab sas terras honors y poscesions tant cultives y hortives com vinya y oliveras plantadas herms y boscos...»

Segueix amb molts detalls el repartiment, incloent-hi un paràgraf en el que conmina al seu hereu, a tenir cura del germà gran malat mentre tingui vida.

Es signat per Anton Gusi, clergue i Pau Puigjaner notari i els interessats, el dia 1 de maig de 1765.

Fem notar que d'aquest testament n'hem aclarit l'edat de Gabriel Torrella i Homs.

Quant a la marxa de la masia, no creiem que fos ja molt ufanosa. Cert que aleshores deuria tenir força extensió de terra si es té present que posseïa la casa i heretat del Mas Coma, avui desaparegut i llavors deshabitada i en estat ruïnós. Aquesta finca no sabem on era enclavada, però deuria termenejar amb l'hisenda de Can Sallent, perquè les seves terres boscanes i de sembra eren el mercadeig quan Torrella tenia alguna deficiència econòmica. Les compres i vendes sovintejaven però no creiem que fossin en guany propi. Ja al 1731 signat per Josep Carbonell a Tolosa, (Castellar actual) a 22 de setembre, li és presentat un compte a pagar als Srs. de Clasquerí amb molta insistència. Un altra dia el citen a Barcelona per a pagar censos endarrerits etc.

No obstant, quan Torrella Homs es decidí a fer testament ja tan gran i entregar la masia al seu fill Gabriel, aquest, deixà la ciutat i s'installà a casa posant-se al front, segurament sense gaire experiència, però sembla que compartia la feina del camp amb el seu ofici de sastre a la casa mateixa. Poc després de fer testament moria el pare, així ens ho diu una nota que serviria per acreditar l'hereu.

«Gabriel Torrella y Dalmau, sastre de Barña, y avui pagès i sastre de Castellar. Com a fill y ereu no sols de Gabriel Torrella y Homs, si també dom fill i ereu de Teresa Torrella y Dalmau, sos difunts pares. Com sos testaments en poder de Pau Puigjaner, mrts... 1765 tots dos.»

Aquest jove Torrella i Dalmau, durant els anys que visqué a ciutat, havia contret matrimoni; en dona constància la partida que la parròquia on es casaren a Barcelona, féu a mans dels contraents. Aquests documents que hem tingut interès a copiar, són els que fan la labor més fiable per a seguir el fil d'una família o institució, *sobre tot* si esmenten en el cas primer, natalicis o defuncions.

Partida matrimonial de Gabriel Torrella i Dalmau.

«Dr. D. Salvador Nadal i Pasqual, Vicari perpetu de la Parròquia dels Sts. Just i Pastor de la ciutat de Barcelona. «Responsoli». Als tretze del mes de juny de l'any mil set cents cinquanta y vuit, foren desposats per paraula de prent. Gabriel Torrella, sastre, fill de Gabriel Torrella, pagès y de Teresa Torrella y Dalmau conjugues, i Mariàngela Soler donzella filla de Joan Bapta. Soler, cinter, y de Antònia Soler conjugues. Foren presents per testimonis; Joseph Maseras, droguer y Joseph Cassany, sabater.

En presència del Rev. Ramon Torrella pvre. y beneficiat de la Iglesia Catedral de Barña.

Amb mia expressa llicència.»

Des que Gabriel Torrella Dalmau es casà el 1758 encara a Barcelona, ni dels primers anys que passà a la masia fent-hi estada permanent, no es té constància del naixement de cap fill seu fins el 1769 en què és consignada una partida expedida ací a Castellar.

«Als quinze del mes de Janer de mil set cents seixanta i nou, en les fons baptismals de la Iglesia Parr. de St. Esteve de Castellar Bisbat de Barna. per mi Antoni Vidal pvre. ab llic. del Rev. Geroni Alavedra pvre. rector de dita Parr., fõnc batejat Jaume Gabriel Antoni fill lilegítim y natural de Gabriel Torrella, sastre y de Mariàngela Torrella conjugues, poren Padrins Jaume Torrella, bracer y Francisca Portell y Dalmau. «Ita est Hieronimus Pro. ad. Rec.»

(Hist. Castellar, pag. 187 i 184).

El primer nom d'aquest nadó era el de Jaume com hem llegit, però en no trobar cap més baró d'aquest matrimoniensem que adoptarien el de Gabriel per a seguir la línia del pare i de l'avi, per això en endavant es coneixeria per Gabriel Torrella i Soler.

Fem ara un parèntesi en la cronologia familiar per apuntar dues notes:

—Entre els anys 1754-65, s'havia fundat una curiosa institució de caire benèfic-comarcal, sostinguda mitjançant aportacions recollides en forma de censos o de pagues en moneda, pels adherits, *sobre tot* propietaris de diversos pobles i que com a tal consta Torrella-Homs. En una i única clàusula que la descriu es diu que: «...en preu de tres lliures dotze sous en annual penció que tots anys als vint de janer fas y presto als Administradors de la Causa pia per Matrimoniar Doncellas, instituida y fundada per lo Rvnt. Joan Cudina, pvre. y rector de la Parròquia de Sant Menna de Sentmenat de dit Bisbat de Barcelona etc...» No comprenem qui fi tindria aquesta institució perquè no ho aclareix el nostre document, ara en diríem una agència matrimonial, però llavors...

—Al 1767 a través de la venda d'un tros de terra de la masia, sabem pel document expedit que: «Jo Rafel Moragas pvre. de la Parr. de S. Esteve de Castellar Bisbat de Barcelona, com a obsensor Celebrant las missas fundadas en la Capella de S. Aciscle y Santa Victòria construida en dita Parr. de Castellar y en lo Poble nomenat *Tolosa* antes Las Fábregas, per lo Rvnt. Domingo Borguño y Sobrevals. rector...» Aquí el que ens atreu l'atenció és que essent aleshores la parròquia el centre neuràlgic d'una població i havent estat construïda la nova a primers d'aquell segle al lloc anomenat *Tolosa*, que a l'hora d'unificar el nom, no prevalgués el d'aquí on s'havia donat per definitiu l'assentament de la població. Per què? Interessos particulars d'uns? Indiferència dels altres?...

Torrella Dalmau continuà la marxa de l'hisenda com ho féu el seu pare. D'aquest aprengué les contínues transaccions de compra i venda de quarteres de terra i també li tocà distribuir el patrimoni entre els seus germans. Per cert que a un d'ells, Joan, que vivia a Sant Cugat, el pare li deixà un tros de terra, i quan el fill volgué prendre'n possessió no s'avingueren quant a l'extensió, perquè sembla que hi havia un marge que termenajava i el jove deia que el seu tros el traspassava. Això els portà un plet que durà temps, fins al punt d'enemistar-los, però finalment fetes les paus, aleshores el fill se'l vengué.

Entrem al segle XIX. Indiscutiblement, la inestabilitat política d'aquella primeria de segle i les invasions estrangeres que es van sofrir, no ajudarien gens al resorgiment del país.

Torrella Dalmau encara vivia en aquests primers anys del segle, i, com molts dels seus passats, no se sap exactament la data de la seva mort.

El seu fill Gabriel Torrella i Soler el succeí, però res de nou aportà a la masia. Compres i vendes en temps de collites, tallades de pins i alzines en la part boscana i la lluita contínua per a fer rendir una terra a voltes poc generosa a l'hora de donar fruit.

Al seu moment oportú es decidí a contraure matrimoni, signant abans uns capítols matrimonials el dia 26 de maig de 1812 amb la seva futura muller Maria Ferrés i Carol (o Querol), donzella, natural de S. Julià d'Altura; en ells a més de la donació mútua ja hi figura la continuació de l'heretatge envers els futurs fills. Aquí consta que els seus pares ja eren morts.

Es deurién casar aviat perquè el dia 10 de maig de 1813 naixia el seu fill Joan.

La vida social inclosa la rural ja cap a mitjan segle, anava prenent un altre caire a tot Catalunya. Els modestos posseïdors d'un casal on viure, i unes petites parcelles de terra per a sostenir-se, s'esforçaven per a conservar el patrimoni de moltes generacions lligades estretament per vincles familiars, i superant maltempsades, reservar-les per als que els prendrien el relleu. Però la tasca no era planera. I no diem del pagès que sempre havia prestat el seu treball en terra d'altri; en aquest, el descontent era ben palès. Cap dels sistemes li resolien les seves necessitats.

De Gabriel Torrella i Soler en sabem la seva mort; fou el dia 23 de juliol de 1832. Tenia 62 anys i no va fer testament.

La seva muller Maria Ferrés sobrevisqué molts més anys i ella sí que feu testament. Avançant-nos a l'ordre cronològic, transcriurem aquest testament que ens dóna peu a un altre aclariment. Diu així:

«A los 23 de marzo de 1860 otorgó su testamento en poder del Rdo. Sr. Dr. D. Joaquín Pujol y Rosés, Maria Ferrés Querol, viuda de Gabriel Torrella (Soler), en cuya cláusula hereditaria se lee lo que sigue: En todos los demas bienes míos muebles e inmuebles presentes y futuros, derchos y acciones que me competen y competiran por qualquier motivo o causa, instituyo heredero mio universal a mi hijo mayor Juan Torrella Ferrés, y el a mi premuerta, a los hijos del mismo, no juntos, sino uno después de otro, prefiriendo los varones a las hembras, y el mayor al menor, guardando el orden de primogenitura, de modo que, el que sea heredero, pueda libremente disponer de mis bienes.»

Signat

Com haureu notat, ens referíem al mot que diu «hijo mayor».

No havíem trobat un segon fill del matrimoni Torrella-Farrés, però ara cercant més papers hem comprovat unes cartes de 1848 i 1855 en que un tal Bartomeu Morales des d'Ubrique (Cadis) on viu, les adreça molt afectuosament al matrimoni Torrella com a gendre, o sigui casat amb Maria Torrella i Ferrés. També una altra signada per Maximino de Morales Torrella adreçada també amb molt afecte als seus oncles, diu, Torrella-Ferrés. Parlen d'algun familiar seu d'ací a Castellar, probablement deurien ser vinguts del sud per treballar a Catalunya. No en sabem res més, però ens val per acreditar l'existència d'aquesta altra filla.

A propòsit del que havíem iniciat referint-nos a reformes o estructures obrades en l'ambient camperol, dues que de moment van generalitzar eren la de parceria i la de «rabassa morta», totes, això sí, sota la mirada dels propietaris.

Torrella Ferrés tot i essent un petit propietari també provà aquest sistema darrer, però el que pels altres resultava un benefici, a ell sembla que no li va ser gens favorable. Fiem-nos del present testimoni.

«Confieso yo José Mañosa que la viña llamada Mas Coma propiedad de Juan Torrella y que la poseia por cierto tiempo o sea a «rabasa morta», ha pasado a yermo; y yo José Mañosa en presencia de los testigos abajo firmados confieso haber recibido doscientos reales en moneda sonante de Juan Torrella y enteramente persuadido del derecho que tiene dicho Torrella como propietario del terreno, de mi espontanea voluntad y sin fuerza y miedo que me impele renuncio la posesión que como «Enfiteota» me competia.

S. Esteban de Castellar a 29 de julio 1886

Por no saber de escribir yo José Mañosa faculto que firmen los testigos abajo firmados.

Salvador Maimir y Francisco Rocabert

Torrella Ferrés, intentà també recuperar quelcom de l'hisenda comprant peces venudes en altres ocasions pels seus pare i avi, i pagava encara diners prestats, posem per cas aquest:

«Lo infrascrit Joan Torrella pagès de la Parròquia i terme del poble de Castellar, confessa deurer i voler pagar a Teresa Sampera Garí de Montllor Vda. de Pau Sampera i Prat, natural de S. Pera de Tarrasa i vehina de esta vila, la quantitat de setanta set duros, tretze rals i deu maravedisos d'allò que li ha deixat graciosament y sense interès algun, qual quantitat promet tornar-li ab moneda de or o plata, ab inclusió de tot paper ab les pagues següents:»

Aquí descriu el temps i la forma de pagar, a la que està d'acord el prestador i ho firmen el dia 9 de janer de 1856.

I també que el dia 17 d'agost de 1810, Gabriel Torrella i Soler ven a Domingo Girbau i Romeu, una peça de terra pel preu de 150 ll. catalanes, i el 23 de desembre de 1838 el seu fill Joan Torrella ho torna a comprar per 180 ll. (Al 1878 la ll. catalana equivalia a 2,666 ptes.). Altres documents donen també prova d'aquesta voluntat.

Abans però, al 1842 Torrella Ferrés contreu matrimoni amb Margarida Turell i Barbany de la Parròquia de Sta. Eulàlia de Ronsana, firmant poc abans els capítols matrimonials amb les clàusules de l'època.

D'aquest matrimoni l'any següent, el 1843 neix el primer fill Josep i el 1845 el segon Andreu.

(El dia 12 de març de 1864 moria Maria Ferrés. Havia nascut el 1787, tenia per tant 77 anys.)

Aquests dos nois pujaren i treballaren també a la masia, però Andreu cridat a seguir estudis eclesiàstics deixà el treball de la terra per entrar d'obrer a la fàbrica del «Rieral», que li permetia a més del sou, el temps per a dedicar-se a l'estudi de les primeres assignatures, que rebia del Rector de la Parròquia de Castellar, els vespres. Acabats aquests cursos preparatoris, es traslladà al seminari de Barcelona per a les classes superiors. Tots els anys de seminari, unes setmanes de l'estiu les passava a can Torrella, la casa pairal. Quan acabades les vacances retornava al seminari, havia de presentar a la superioritat del centre un certificat del mossèn del lloc avalant la bona conducta de l'aspirant a sacerdot. Posseïm un d'aquests certificats que diu així:

El infrascrito Vicario de San Esteban de Castellar obispado y provincia de Barcelona:

CERTIFICO: que Andrés Torrella, natural de esta parroquia, hijo de los consortes Juan y Margarita Turell cursante que ha de ser del primer año de Retórica, durante su permanencia en esta población en este tiempo de vacaciones, ha frecuentado los Santos Sacramentos y ha observado una conducta digna del estado eclesiástico que intenta seguir.

Y para que conste libro la presente certificación en San Esteban de Castellar a los doce dias del mes de Setiembre de mil ochocientos sesenta y siete.

Pedro Buxareu, pbro. vicario. (Hist. Cas. pag. 196)

No hi ha constància de quan va ser ordenat sacerdot, però sabem que exercí per la comarca del Vallès Oriental, essent darrerament rector de la població de Vallcarca. D'ell se'n guardava molta documentació, sobre tot llibres de text però es perderen l'any 1936. El que queda és de tipus espiritual preparatori per rebre el sagrament de l'Orde.

El gran, Josep, i el seu pare continuaven treballant les terres. Cap a mitjan segle, l'ordenació civil del país i també la dels municipis, ja anava prenent un caire de més independència de quan tot era supeditat al poder feudal. Els ajuntaments, amb l'alcalde, els regidors, el secretari i el jutjat, ja formaven una autoritat que vetllava per l'ordenament de la població.

Amb tot, quedaven resquícies com aquesta:

La casa Torrella presta els censos següents al Castell de Castellar o sigui als successors de l'Il·lustre Marquès D. Josep de Meca i de Cassador. A saber:

«De una part, 6 ll.

De altra, dues gallines.

De altra, dos ous.

De altra, dos cortants d'ordi i vuit cortants de («Cebada»).

De altra, un pollastre.

Tot deu ésser satisfet per Nadal.».

Els anys 1864 i 1866 els dos germans Torrella Turell, respectivament, foren cridats per al servei militar. No sabem si el van complir ni com; suposem que Andreu a causa dels seus estudis, en seria lliure.

El 1870 Josep es casà amb Antònia Borrell i Turell nascuda a la masia de l'Illa, a Les Arenes, (S. Feliu del Racó). El dia 16 de juny de 1872 firmen els capítols matrimonials.

A l'agost de 1873 naixia el primer fill de nom Joan, però la seva vida seria molt curta puix que el dia 21 de juliol de 1874, moria a la població de Polinyà; tenia 11 mesos. El 1876 venia el segon fill Maria; el tercer era Andreu nascut el 1879; seguia Joan el 1882. (Aquí hem de fer un parèntesi per assenyalar un fet un xic insòlit; Els avis, Joan Torrella Farrés i Margarida Turell i Barbany, que encara formaven part de la família, a causa d'una *pulmonia catarral*, com consta en la partida de defunció, moriren en poques hores de diferència, els van enterrar ambdós el dia 25 de desembre de 1883. Tenien 70 anys.) Finalment al 1886 naixia Anna que fou la darrera.

En morir els seus pares i amb els fills petits, Josep es quedà sol per portar la masia. El que avui hauria fet la màquina, aleshores eren braços i si aquests fallaven, l'endarreriment apareixia amb més o menys lentitud.

Aquest devia ésser el procés que va patir el mas, fins arribar a l'any 1888 el 21 de febrer en que moria, molt jove encara, Josep Torrella i Turell a causa de la verola, pesta que en aquells temps va assotar la comarca. Tenia 44 anys.

Si difícils van ésser aquells cinc anys des de la mort dels pares d'en Josep, aclaparadora seria la situació per a la seva vídua. Mn. Andreu, el seu cunyat, l'ajudà molt a posar en clar la tramitació de l'heretatge, que degut a la prematura mort del seu germà, no era encara en ordre definitiu, però prevalegué en aquest cas, l'escriptura dels capitols matrimonials. També sembla que solucionà alguns endarreriments que anaven apareixent.

Així les coses, la impossibilitat de continuar a la masia era evident. Antònia tenia molts familiars aquí a la població i l'aconsellaren que deixés la masia i hi posés masovers, esperant que algun fill, de gran, volgués tornar a fer-se'n càrrec. S'installaren, doncs, a Castellar a la darrera dècada del segle, i es van posar a treballar a les indústries que aleshores estaven a ple rendiment a les vores del riu Ripoll.

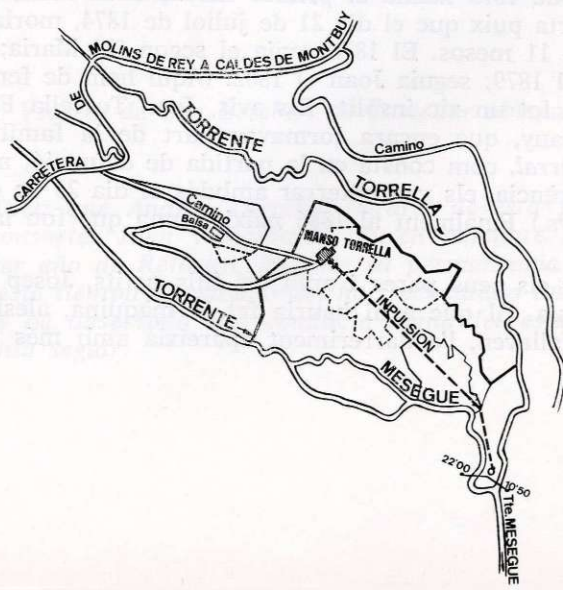
Quant a Mn. Andreu, devia morir pocs anys després que el seu germà, però no en sabem la data.

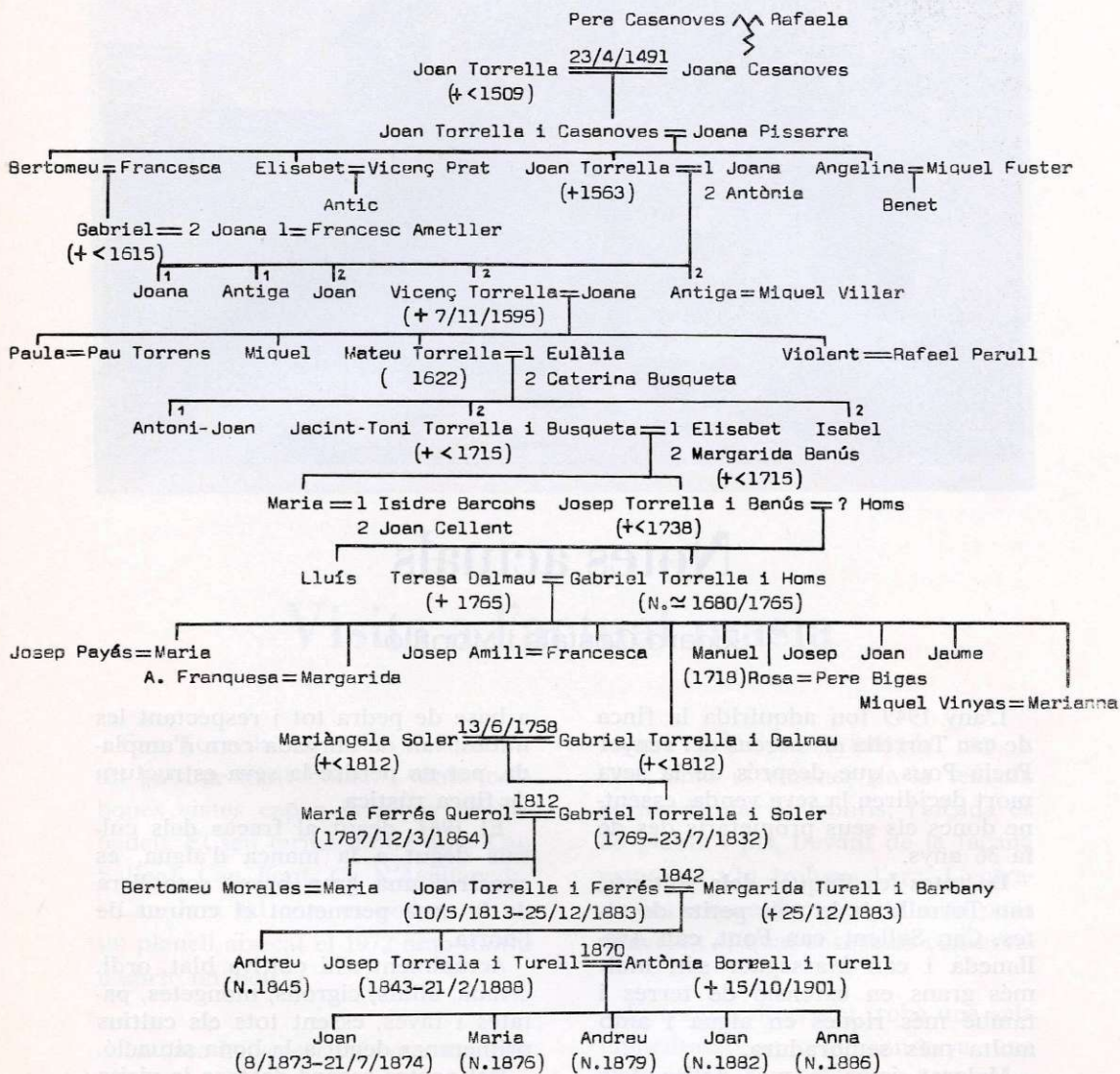
A començ d'aquest segle, el dia 15 d'octubre de 1901 moria també Antònia Borrell i Turell a l'edat de 60 anys.

Faltant la mare, l'heretat passà llavors al fill gran, l'Andreu que continuà sostenint-la amb l'ajuda de masovers fins que passats uns anys i ja instal·lats definitivament a la població, i per tant sense possibilitats de refer la vida a la masia, decidí de vendre-la l'any 1916, posant així punt final a la llarga trajectòria de la família del Mas Torrella.

El comprador va ser el veí de Castellar Antoni Raduà i Jordà i el preu va ser de 5.000 ptes. A començaments dels anys vint aquest propietari també decidí vendre-la, essent el comprador aquesta vegada en Vicenç Miquel, de Sabadell. Aquest senyor procurà conservar-la sense que perdés la pròpia estructura, i avui, molt més millorada encara, dintre les conveniències que requereix el moment pel següent propietari Sr. Costals, Can Torrella continua viva, essent una mostra fidedigna d'aquell Castellar silenciós i treballador de la terra de segles passats, arraulit entorn d'unes parets ruïnoses però fermes i estimades que en diem Castellar Vell.

PLANTA DE LA FINCA

GENEALOGIA DELS TORRELLA